

Кулешов Сергій

Кропивницький, Україна

ORCID: 0000-0003-1950-9651

МОЖЛИВЕ СВДЧЕННЯ ОБІГУ В ЧЕРНІГІВСЬКОМУ РЕГІОНІ ВІЗАНТІЙСЬКИХ ФОЛІСІВ

POSSIBLE EVIDENCE OF THE APPEAL OF THE BYZANTINE FOLIS IN CHERNIGOVREGION

Влітку 2019 р. на нумізматичному форумі Віоліті було виставлено для визначення монету (Рис.1). Діаметр 24 мм. Вага – 11, 5 гр. Її подібність мідним візантійським фолісам спочатку не викликала сумнівів. На аверсі – типове для анонімних фолісів зображення погруддя з німбом. Зліва зверху – невеличка літера **В**. Справа – начебно літера **О**. Мідне покриття на майже половині аверсу предмета. На реверсі мідь проглядається дещо менше. Більш уважне вивчення реверсу виявило залишки такого напису у чотири рядки:

....**МОЗНР**

... **БУСВО..**

.....**УВ...**

.....**Ю**

Повністю напис, мабуть, мав такий вигляд «ГПО/МОЗИР/АБУСВО/ЕМУВА/СИЛЮ». І хоча предмет частково відблискував міддю, стало зрозуміло, що це досить відома висла печатка давньоруського князя Володимира Всеволодовича Мономаха (1053-1125 рр. життя)⁵ і її основа свинцева. На аверсі зображення Св. Василя Кесарійського, а на реверсі – кириличний напис доброзичливої формули.

Але виникає запитання: хто і навіщо свого часу наніс на печатку мідне покриття? Оскільки печатка походить із Чернігова (обставини і місце знайдення невідомі), це додає певні підстави для відповіді на це запитання. Зрозуміло, що хтось хотів, щоб печатка з нанесеним мідним покриттям виглядала як мідна монета. Причому як візантійський фоліс. Візантійські монети були досить поширені на території України у давньоруські часи. Про це свідчать профільні публікації⁶.

За зображеннями, розміром і вагою наша печатка цілком відповідна анонімним візантійським фолісам класу А3 та класу В (карбувалися в першій половині XI століття), а також класу Е (випуск часів Костянтина Х Дуки – 1059-1067 рр. правління). Поширеність візантійських анонімних фолісів в чернігівському регіоні зумовила навіть місцеве карбування так званих

⁵ Янин В. Л. Актовые печати Древней Руси X-XV вв. Т. I. Печати X – начала XIII в. Москва: Наука, 1970. С. 70; 258; № 102.

⁶ Див. наприклад: : Кропоткин В.В. Новые находки византийских монет на территории СССР. Византийский временник. 1965. Т.26. С. 172-180; Зоценко В.М. Византийская монета в Среднем Поднепровье. Южная Русь и Византия. АН УССР, Ин-т археологии. Киев: Наук. думка, 1991. С. 57–79; Тетеря Д., Прядко О. Знахідка візантійської монети на території південно-західної Переяславщини. Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики в системі спеціальних галузей історичної науки» (22-23 червня 2016 р.). Київ – Кіровоград – Переяслав - Хмельницький, 2016. С. 26-29.

«чернігівських наслідувань анонімним фолісам»⁷. Правда, вага цих наслідувань у межах 2 -2, 5 грамів.

Ілюстрації

Рис.1. Предмет, виставлений для атрибутування.

Література

1. Уткинский Н. Е. Черниговские фоллисы класса Я2 // II Международная нумизматическая конференция «Эпоха викингов в Восточной Европе в памятниках нумизматики VIII – XI вв.», Санкт-Петербург, Старая Ладога 3 – 5 апреля 2015 года: Материалы докладов и сообщений. СПб, 2015. С. 176 – 188.
2. Зоценко В.М. Византийская монета в Среднем Поднепровье. Южная Русь и Византия. АН УССР, Ин-т археологии. Киев: Наук. думка, 1991. С. 57–79.
3. Кропоткин В.В. Новые находки византийских монет на территории СССР. Византийский временник. 1965. Т.26. С. 172-180.
4. Тетеря Д., Прядко О. Знахідка візантійської монети на території південно-західної Переяславщини. Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики в системі спеціальних галузей історичної науки» (22-23 червня 2016 р.). Київ – Кіровоград – Переяслав - Хмельницький, 2016. С.26-29.
5. Янин В. Л. Актовые печати Древней Руси X-XV вв. Т. I. Печати X – начала XIII в. Москва: Наука, 1970. 326 с.

⁷ Дуткинський Н. Е. Чернігівські фоліси класу Я2 // II Міжнародна нумізматическа конференція «Епоха вікінгів в Східній Європі в пам'ятниках нумізматически VIII – XI вв.», Санкт-Петербург, Старая Ладога 3 – 5 апреля 2015 года: Материалы докладов и сообщений. СПб, 2015. С. 176 – 188.